

Două, trei lucruri despre voluntariat

Bazat pe un text din revista „Cutia” (ΤΟ ΚΙΒΩΤΙΟ), numărul 3, iunie
2005, Grecia

Creiereală

aprilie 2014

Cuprins

[A] Transformarea	4
Tehnologii noi	5
Mecanizarea muncii	6
Metafordismul	7
Schimbările aduse condițiilor de muncă	8
Criza culturală	9
Fetișizarea mărfurilor și individualismul	10
Noul tratat	11
[B] Originile voluntariatului și ale ONG-urilor	12
Alternativism	14
Asimilarea	15
Exemple	16
Și iată-ne ajunși aici...	17
[C] Valoarea de utilizare a voluntariatului	18
[1] muncă neremunerată	20
[2] acoperirea slăbiciunilor statului neoliberal	21
[3] supliment al politicilor de stat	22
[4] mascarea cauzelor reale	23
[5] deconectarea problemelor de cauză și iluzia apoliticului	24
[6] diviziuni noi, mai mult conservatorism	25
Epilog	26

Vom încerca să analizăm voluntariatul ca fenomen social și istoric, ca o condiție derivată a conflictului unor forțe antagonice. Acest mod de a privi lucrurile ne eliberează de o percepție unilaterală a fenomenului, care este prin definiție greșită.

Analiza noastră nu are pretenția și nici nu-și dorește să fie încoronată cu laurii exemplului sociologic. Scopul nostru este – în măsura în care este posibil – să oferim o lectură proletară și o înțelegere a formei neoliberale a statului, și cum voluntariatul este structurat într-o prismă ce deschide orizonturile unei confruntări atât critice cât și radicale cu acesta.

Statul bunăstării nu este rezultatul unor inițiative caritabile care să asigure bunul comun, nici un instrument de represiune în mâinile suveranității, ci rezultatul unui lung proces legat inextricabil de lupta proletară care a forțat clasa conducătoare să se retragă (pentru a contracara). Referindu-ne la formele de stat, statul bunăstării și statul neoliberal, trebuie să ținem minte relațiile sociale. Aceste relații apar din conflictul forțelor antagonice și exprimă, în fiecare moment, punctul de echilibru dinamic al acestui conflict. Conceptul de stat neoliberal a devenit instituționalizat ca o expresie a primatului șefilor în lupta lor cu mișcările antagonismelor sociale, în timp ce această expresie ia în considerare și asimilarea unei mari părți a criticii radicale a subiecților sociali sub forma statului bunăstării contra căruia s-au revoltat în perioada anterioară.

Putem vedea transformarea statului bunăstării (prima oară în țările din blocul vestic) anilor '60-'70 într-un stat neoliberal, vizibil în această formă din anii '80-'90 până în ziua de astăzi. În fostul bloc estic această schimbare se întâmplă un pic mai târziu când statele „comuniste” (ca și stat al bunăstării) se prăbușesc abrupt.

[A] Transformarea

Tehnologii noi

În primul rând, modurile de producție din lumea vestică sunt reconstruite în jurul polilor automatizării și ai informaticii. O variație semnificantă de ordin statistic a importanței sectorului terțiar (care a devenit în ultimii treizeci de ani tot mai mare și mai mare), adică, sectorul serviciilor, comparată cu perioada anterioară, este o parte crucială a acestei dezvoltări. Noile tehnologii (calculatoare, robotică) au devenit din ce în ce mai de valoare, din cauză că acestea funcționează drept o unealtă pentru o reducere și mai ridicată a factorului uman din muncă. În două feluri: în primul rând, prin a înlocui munca umană (ceea ce marxistii numesc reducerea compoziției organice a capitalului), în al doilea rând, prin reducerea nivelului de contribuție a factorului uman în procesul de producție. Gândiți-vă, de exemplu, cum schimbarea casierului de la bancă cu o mașină automată de bani ajută (în afară de reducerea costurilor de producție) la reducerea probabilității erorilor în tranzacțiile financiare.

Mecanizarea muncii

Sunt aceleași lupte ale muncitorilor sub sloganul „refuzului de a muncii” (precum a fost prezentat în actele de sabotaj prin oprirea producției, sau a producerii de părți stricate, greve, absenteism de la munca de zi cu zi, etc.), forțând capitalul să pună mașinării în locul muncii umane din industrie. Colectivizarea rezistenței este cea care crează comunități de luptă și solidaritate și un mediu destul de favorabil pentru crearea după modelul fordist de producție care trebuie să fie răspunsă prin transformarea muncii într-un lucru individual, în fața unui calculator, izolat unul de celălalt. Sau chiar prin forțarea șefilor să transforme planurile de producție.

Un exemplu bun pentru a înțelege cele prezentate mai sus este ce a făcut Peugeot în Sochaux, Franța. Departamentul de construcție a caroseriei, care avea drept angajați pe cei mai revoltați muncitori și care necesita cooperarea dintre diferite grupuri de experți, a fost restructurat radical o dată ce automatizarea a fost introdusă. Această secțiune nu a mai fost bazată pe linia de ansamblare, ci pe câțiva muncitori foarte specializați care trebuiau să-și schimbe poziția constant spre a asambla unele părți din caroseria mașinii, în timp ce verificau pentru posibile greșeli. Această restructurare, care a început la finele anilor '70, a distrus comunitățile de luptă care fuseseră create înainte, a aruncat responsabilitatea greșelilor pe umerii muncitorilor prin reducerea gamei posibilității de sabotaj, în timp ce supravegherea muncii era mult mai ușor de făcut.

Metafordismul

Aici ar trebui să facem o paranteză. Există o discuție mare în rândul cercurilor academice despre tranziția de la fabrici mari cu linii de ansamblare (ca de exemplu, producția fordistă a perioadei dintre anii '30 până în anii '70), un model în care dominantă este mica companie flexibilă care promovează participarea muncitorilor în procesul de producție, transformându-le rolul de simple unelte executoare în participanți la decizii legate de producție. Modelul de producție japonez a fost dezvoltat pentru prima dată de către Toyota, cu muncitori calificați care puteau întrerupe fluxul de producție de fiecare dată când găseau defecte în produse, făcând reparațiile necesare pe loc, fără a-și informa superiorul, a fost considerat într-atât de inovativ încât a dat drumul unei pauze pentru modelul fordist cu multiple ierarhii și organizare științifică a muncii în liniile tradiționale de ansamblare. În legătură cu dezvoltarea producției exact-la-timp și schimbarea filosofiei globale a consumerismului care a fost orientată către persoana individuală și nu pentru întreaga populație, „toyotismul” era presupus să formeze nucleul unui nou model de producție care a fost numit metafordism. Elementul participării mai ridicate a muncitorului în producție este subliniat în toate modurile posibile în acest model, care se presupune că este factorul principal privind creșterea productivității. În ciuda faptului că există mai multe aspecte în această teorie, toate acestea încearcă să acomodeze schimbarea din formele muncii care au fost introduse de către forma neoliberală a statului, în logica acestei tranziții. De exemplu, se consideră că specializarea flexibilă care este promovată astăzi de către sistem este parte din tranziție.

Schimbările aduse condițiilor de muncă

Dacă e să vorbim despre procesul producției, ar fi mai bine să discutăm despre relațiile sociale care au muncă ca și nucleu. Munca drept valoarea capitalistă centrală, instalată în ochii furtunii transformării efectuate de către statul neoliberal. Relațiile de muncă fordiste care asigurau un venit relativ stabil (cu o tendință de creștere) de-a lungul epocii de aur a statului bunăstării este anulată. La început, în sectoarele de producție cele mai avansate tehnologic permanența muncii este eliminată, precum și niște trăsături standard ale ultimelor câteva decade ale muncii de opt ore, precum și asigurarea pentru pensie și sănătate. Munca devine flexibilă, neasigurată, cinetică și temporară. „Munca” este transformată în ceea ce azi numim „ocupație”. Cu toate acestea, transformările muncii nu se opresc aici. Regulațiile neoliberale distrug mare parte din contractele sociale vechi dintre capital și muncă ale ultimelor decade: de exemplu, contractele de muncă devin individuale, în aceeași companie și între muncitorii aceleași ordini ierarhice se pot observa diferite niveluri salariale, orare de muncă diferite, etc. Această nouă economie a fost bazată în cea mai mare parte pe reducerea costurilor de producție și a reproducerii forței de muncă: tăieri de salar(iu) și pensie, disponibilizări masive în companii în timpul procesului de restructurare „tehnologică”, tăieri ale beneficiilor de șomaj sau de alt fel, etc.

Criza culturală

Schimbările domeniului social sunt consistent similare cu schimbările din domeniul ideologic, care sunt la fel de importante. Importanța lor constă în faptul că nu sunt reduse în domeniul economic. Are de a face, de asemenea, cu criza culturală, o criză a producției de noi înțelesuri de la sistem, care vor înlocui valorile vechi care s-au uzat. Și aici e punctul care prezintă abilitatea sistemului de a citi cu atenție cultura din spatele luptelor și cauzelor și de a le decoda și interpreta cu scopul de a ajunge la concluzia corectă în privința lor și de a le folosi în propriul său avantaj. De aceea ideologia statului neoliberal este dezvoltat în linie cu diferite spirite ale controversii.

Fetișizarea mărfurilor și individualismul

Consumul, de exemplu, este individualizat. Consumatorul masiv al modelului fordist care se bucura de un minimum de bunuri, la fel și cu restul populației, este considerat conformist și învechit. Ideologia consumatorului modern intensifică fetișizarea mărfurilor („mașina ta este cea care se potrivește cel mai bine caracterului tău”), îmbogățind explozia subiectivităților decadelor trecute (autonomie personală, dreptul la diversitate), printr-un proces al propriei lor degenerări. Vechile principii ale capitalismului privind liberul arbitru și egalitatea tuturor pe piață s-au adaptat la noua eră: „Doar cel mai bun progresează”, „egalitatea în oportunitățile privind luarea de inițiativă”, etc. „Managerul” este construit pe baza acestor ideologii: carieristul modern muncind din greu pentru compania sa, pregătit oricând să se adapteze la noile condiții sociale, investind în ascensiunea sa socială. Etica protestantă privind munca se întoarce într-o haină vampirică în cel mai brut mod. În zona moale de sub burtă a ideologiei individualismului, drept argument privind funcția „arteriosclerotică” a statului bunăstării (centralizat, birocratic, non-funcțional), fac un festin de pe seama politicilor de tăiere, sau abolirea tuturor beneficiilor („de ce să plătești pentru toți iresponsabilii care nu lucrează dar vor să mănânce, etc.”), care au fost introduse de statul bunăstării. Toate acestea din cauză că statul neoliberal privatizează responsabilitatea: costul trebuie să fie suportat de către cetățeni.

Pentru ca guvernul britanic să taie beneficiile de șomaj, Thatcher a trebuit să înroleze toate armele ideologice ale neoliberalismului, spre a agrava contradicțiile sociale din cadrul societății britanice și spre a se alia cu acea parte a micii burghezii care era speriată de radicalizarea oamenilor, din cauză că astfel de radicalizări ar submina micile privilegii de care se bucură aceștia. Dar ea a trebuit să zdrobească revolta glorioasă a tinerilor britanici din 1981, iar asta s-a întâmplat fără bani și fără ideologie. A fost zdobită prin recrutarea fiecărui mecanism al monopolului legal pe violență pe care-l avea statul britanic. În mod similar, spre a realiza restructurarea celui de-al doilea sector, prima oară trebuia să învingă una din cele mai rebele (în mod tradițional) părți ale clasei muncitoare industriale ale Europei și lumii: minerii.

Noul tratat

Proiectul neoliberal, atât în formele sale extreme care au fost aplicate în țările anglo-saxone, și sub forma social-liberală care a fost aplicată în majoritatea celorlalte țări europene (Franța, Germania, acum și Marea Britanie, Spania, Grecia), tinde să fie un model universal al organizării sociale în era actuală. Este caracterizată printr-o polarizare a contradicțiilor sociale: concentrarea de bogății în tot mai puține mâini, intensitatea inegalităților sociale în metropolele occidentale, rate masive ale șomajului care, în alte vremuri, ar fi prohibitive pentru funcționarea sistemului, marginalizarea întregului strat social. În aceste condiții, importanța sectorului terțiar este mărită ca fiind o componentă esențială a statului neoliberal. Această zonă ar trebui să ocupe un spațiu dincolo de stat și inițiative private, un gol între aceste două, azi investită cu un rol important. De o importanță centrală pentru dezvoltarea acestui sector (exprimată în mod material prin organizațiile non-guvernamentale) este voluntariatul, o ideologie a participării în viața politică și socială și „a oferi altor oameni”, ceea ce diferă în mod radical de formele anterioare de participare la viața socială.

[B] Originile voluntariatului și ale ONG-urilor

Majoritatea intelectualilor împărtășesc o viziune simplistă a lucrurilor când se confruntă cu întrebările privind originile voluntariatului și ale ONG-urilor. Pe de o parte a acestei percepții este retragerea formelor vechi ale statului bunăstării și redistribuirea funcțiilor de bunăstare ale fostei ere și nevoia de a astupa gaura creată de către această retragere (teza marxistă), și, pe de altă parte, conceptul consolidării participării cetățenești la deciziile publice, la politicile de dezvoltare, privind măsuri pentru oameni vulnerabili, probleme de mediu, chiar și privind politici externe... (teză a neoliberalilor și a social-liberalilor). În ciuda diferențelor dintre aceste două moduri de a gândi este evident că ambele sunt de acord, printre alte lucruri, că construcția ideologiei de voluntariat și a sectorului terțiar este de sus în jos. Dar lucrurile nu sunt așa de simple... și vom încerca să analizăm problema dintr-un punct de vedere complet diferit.

Noi credem că a fost înțeles faptul că fenomenul pe care-l analizăm îl percepem ca pe un proces, fiind dinamic, în mișcare, nu drept momente sau situații statice. Anii '80 reprezintă era înfrângerii și a retragerii subiecților contestatari. Aceasta, combinată cu disperarea care a condus o mare parte din mișcare la luptă armată, cu represiunea teribilă pe care a suferit-o o mare parte din mișcarea contestatară, cu frustrarea și inutilitatea structurilor politice vechi ale modelului leninist și, de asemenea, eșecul majorității subiecților politici care să explice înfrângerea, toate acestea vor deschide noi orizonturi acelor subiecți politici care nu s-au dat bătăuți în totalitate. Dacă încercăm să descriem acei subiecți politici am spune că aceștia au subliniat nevoia (o nevoie semnificativă de a fi parte din mișcarea contestatară) că negarea și dubiul suveranității și al muncii ar trebui să fie considerate nu doar negative („libertate de la” autoritate, adică, sabotaj) dar și trăsături pozitive („libertate pentru”, adică, crearea de colective). Și că aceștia au fost cei care în perioada anterioară au încercat deja să creeze structuri competitive și au învins tipul unei mișcări politice marxist-leniniste stricte.

Îndoiala muncii etice și a reprezentării acesteia, alături de întrebările privind ce a însemnat mișcarea politică marxist-leninistă tradițională, care fie a dus la soluția automată pentru o societate post-revoluționară sau a fost amânată, a dus la construirea de structuri în interiorul contextului unei mișcări politice ca o tentativă de a învinge modelul organizațional leninist. Existența unei rețele de structuri paralele aflate în cadrul acesteia, legate direct de mișcare, a adăugat un strat diferit la organizația monolitică în timp ce se dezvăluia în această realitate, una dintre propuneri fiind aceea de a rezolva probleme. Totuși, a alimentat „socialul” cu caracteristici politice (de exemplu, arătând importanța/aspectul politic al aproape tuturor problemelor), dar și „politicul” cu social (din nou, indicând, de exemplu, soluția politică care poate fi oferită unei probleme). În orice caz, structurile care în anii '70 erau parte din mișcarea antagonică, în anii '80 va deveni independentă și ulterior va căuta participarea ca „societate civilă”.

Alternativism

Anii '80 vor fi epoca de înflorire a alternativismului și a „oazelor de libertate în deșertul capitalismului”. O multitudine de structuri sociale care au inspirat și au construit o inteligență și imaginație colectivă de mii de oameni, structuri care au refuzat medierea instituțiilor dominante, logica profitului, au continuat să crească și să se extindă. Comunitățile clinice și terapeutice (care au dorit să învingă natura autoritară a relațiilor dintre doctor și pacient și pozitivismul medicinei occidentale), organizații pentru apărarea drepturilor (femeilor, oamenilor de culoare, homosexualilor, imigranților, refugiaților, etc.) și rețele de susținere și solidaritate, grupuri de intervenție pentru acțiune pentru o largă varietate de probleme (de la ecologie la dreptul consumatorului), centre sociale (încercând să se recreeze comunitatea, mai ales în Anglia), squat-uri (pentru concepții radicale privind spațiul și timpul și împotriva comercializării uzului habitatului), școli și comune libertariene, colective artistice, etc.

Cu toate acestea, totuși, constituirea de noi colective a avut deja loc în cadrul domeniului social cu schimbări semnificative: nu mai exista o mișcare antagonistă. În cadrul acestei mișcări antagoniste, toate cele de mai sus erau foarte importante. Ce mai rămânea în cele din urmă era retragerea mișării antagoniste și atacul statului neoliberal, în care toate cele de mai sus dobândeau un alt înțeles – foarte diferit.

Asimilarea

Alături de schimbările prezentate mai sus, s-a mai întâmplat ceva numit asimilare. Asimilarea nu este un proces care se petrece în cercuri întunecate de intelectuali care se adună ca să discute ce este de folos pentru evoluția capitalismului. Asimilarea este atât un proces pasiv al subiectului antagonic cât și un proces activ al aceluiași subiect, și, noi spunem asta din cauză că de cele mai multe ori asimilarea este percepută drept un proces pasiv. Pe scurt, cel mai adesea, subiecții antagonici sunt asimilați, fie din cauză că sunt forțați sau din cauză că sunt dispuși (din cauză că nu pot găsi alte soluții, sau au fost înfrânți).

În aceste circumstanțe ale alternativității și asimilării se petrece un moment important. Un moment care se întâmplă când toate aceste structuri, instituționalizări și subiecți caută în această privință propria lor participare în ceea ce este numită drept „societate civilă”. În orice caz, probabil că cel mai important motiv rămâne ineficiența acțiunilor lor. Eficacitatea în anii '70 a fost rezultatul eficienței mișcării, așa încât lipsa mișcării înseamnă într-o anumită măsură lipsa eficienței. Concluzie: structurile anilor '70 care au fost parte din mișcarea antagonică, în anii '80 devin independente, și, ulterior, vor căuta participarea la „societatea civilă”, care înseamnă o diferențiere în caracter, în orientare, în acțiune, în organizare, ceea ce înseamnă ceva mai mult decât o renunțare la trăsăturile antagonice anterioare.

Exemple

În 1990, Bush a spus: „Oamenii sunt cei care au rolul de a face din America un loc mai bun. Este studentul cel care stă după școală ca să-și ajute colegul. Este liderul comunității cel care găsește bani pentru a construi un centru pentru îngrijirea copiilor săraci... este voluntarul cel care aduce hrană în casele celor bătrâni. Și mai sunt alte mii de buline luminoase pentru fiecare care dorește să contribuie cu ceva. Aceasta este măreția Americii. Ambiția guvernului meu este aceea de a face ca bulinele luminoase să lumineze mai puternic ca niciodată.”

Deja, din 1983 problema voluntariatul a devenit o chestiune centrală pentru președintele Reagan care făcea referiri frecvente referitoare la faptul că oamenii ar trebui să ia în propriile mâini din nou ceea ce cândva se făcea în mod voluntar datorită „bunătății și sensului comunității”. Prin voluntariat, statul neoliberal percepe faptul că există un rezervor de muncă care poate fi exploatat spre a acoperi o parte din politicile de bunăstare fără a simți costurile acelor politici.

Înainte de a încheia această secțiune, un ultim exemplu, care sumarizează pe cât posibil, majoritatea proceselor mai sus amintite. Exemplul este politica statului elen privind imigranții. Până în anii '90 statul grec nu avea niciun pic de infrastructură și nicio politică privind imigrația (din simplul motiv că nu era nevoie de așa ceva). Astăzi, 20 de ani mai târziu, există o rețea întreagă de politici ale bunăstării pentru imigranți. Cum a fost creată această rețea? Întreaga politică privind imigrația este bazată în cea mai mare parte pe procesele deja menționate: ajutorul de sănătate este oferit de ONGuri precum „Medici Fără Frontiere” sau „Medici ai Lumii”, asistența legală este oferită de grupuri de avocați de stânga, hrana și îmbrăcămintea este oferită de o largă varietate de organizații de caritate, locuințe de un număr de hosteluri. Astfel, statul grec a făcut ceva chiar deștept. Nu plătește nici măcar un euro cent pentru imigranți atâta vreme cât aceștia sunt acoperiți de către ONG-uri și de către „rețelele informale de ajutor social”.

Și iată-ne ajunși aici...

Cu toate acestea, toate cele anterior menționate ar trebui să fie găsite printre condițiile acelea adecvate cu scopul de a ne oferi rezultatele pe care acum le numim ONG-uri sau voluntariat. Condițiile adecvate au un singur nume: statul neoliberal. Reducerile beneficilor și sloganul „cetățenii trebuie să plătească costurile” vor împinge și forța mulți „oameni de afaceri” ai politicilor sociale să caute voluntari („cetățeni care au un interes în bunul comun”). Pe de altă parte, transformarea ideologică care a avut loc în anii '80, criza serioasă a reprezentării (sindicate, partide politice, criza din multe partide comuniste europene) care a creat un gol în reprezentare și mediație și epoca minunată a „societății civile” vor ajunge la una din cererile deja învinse ale anilor '80, și le vor transforma în „participări sociale”, „îmbogățire a experienței”, „activism”, „sensibilități internaționale”, etc.

Ca să rezumăm: voluntariatul și ONG-urile au fost create socio-istoric și sunt produsul direct al antagonismului social și de clasă. În acest proces de creație participanți sunt atât parte din subiecților antagonici învinși ai anilor '60 și '70, cât și statul neoliberal care înțelege valoarea folosirii acestui lucru. Gradul de implicare a unuia sau a celuilalt este diferit depinzând de caz și de caracteristicile particulare ale fiecărei societăți.

**[C] Valoarea de utilizare a
voluntariatului**

Sectorul terțiar este una din cele mai rapid crescătoare sectoare dintre cele mai avansate state capitaliste. De exemplu, numai în Statele Unite, la începutul anilor '90 erau peste 1.4 milioane de organizații non-profit (!), în timp ce în Anglia, în aceeași perioadă, aproape 160.000 de organizații înregistrate oficial. Observăm tendințe expansioniste similare ale sectorului terțiar în țări în curs de dezvoltare unde erau înregistrate mai mult de 35.000 de organizații, din care doar 20.000 sunt în Asia. Privind Grecia, momentul de cotitură pentru dezvoltarea ONG-urilor a fost considerat a fi războiul din Kosovo, când multe organizații de voluntari au susținut regimul dictatorial al lui Milosevic prin trimiterea directă de ajutoare umanitare etnicilor sârbi cu care rezonau (adică sârbilor ortodocși). Această inițiativă a ONG-urilor nu doar că era limitată la ajutor umanitarian, dar au avut și caracteristici intervenționiste pe tema politicilor, în ciuda faptului că la un anumit nivel erau susținute de statul grec și de biserică. Totuși, asta a creat probleme în relațiile dintre greci și șefii internaționali: în special în cazul Kosovo, unele ONG-uri puteau fi clasificate ca fiind brațele operaționale ale opiniei publice pro-sârbești, și au mers atât de departe încât, în unele situații, au intrat în conflict cu politica externă oficială a „echidistanței”. Un rezultat al acțiunilor dezvoltate de către ONG-uri a fost impunerea unor sancțiuni părții grecești a organizației de voluntariat „Medici Fără Frontiere” pentru că violase principiile organizației privind asistarea imparțială a victimelor de război.

Importanța masivă a sectorului terțiar și a rolului ideologic în care este acesta îmbrăcat face din aceasta una din pilonii fundamentali ai factorilor de decizie politică, forța dominantă de astăzi. Din cauză că voluntariatul face „munca murdară” în cadrul neoliberal, asumându-și costurile sociale (materiale sau ideologice) ale acțiunilor de care statul neoliberal și capitalul privat vor să scape, a devenit doar un mediu cu o valoare de folosire foarte ridicată în mâinile șefilor din ziua de azi. Folosirea ONG-urilor și a voluntariatului are ca scop final impunerea păcii sociale și a coeziunii sociale mainstream așa încât șefii să fie capabili să obțină consensul social chiar și în perioade de ascuțire a războiului social. În mod particular, putem spune că valoarea folosirii voluntariatului este:

[1] muncă neremunerată

În primul și în primul rând înseamnă muncă neplătită. Munca voluntară este o relație de muncă mai mult sau mai puțin liberă care nu caută să schimbe sau să aibe un efect direct. Șefii și statul neoliberal beneficiază de miile de ore de muncă voluntară la care contribuie mii de cetățeni doritori. Munca gratuită include o varietate de servicii efectuate de subiecți în sine în mod voluntar, fără a aștepta vreun schimb material de orice fel. Exemple de astfel de munci neplătite sunt multe: de la asistență în hosteluri și în centre de reabilitare a consumatorilor de droguri, la participarea la acțiuni ale organizațiilor de mediu, inițiative anti-rasiste, inițiative pentru protecția consumatorului, etc. Mai mult, chiar și companiile private au început să folosească munca voluntară pentru a-și atinge scopurile în perioade de volum mare de cerere (!).

Destul de des, statul neoliberal oferă renunțarea la taxe și dă fonduri ONGurilor în schimbul muncii prestate. Asta permite șefilor să gestioneze surplusul de populație, care, din cauza destabilizării pieței muncii, este șomeră. Consecințele de bază ale acestei strategii este managementul șomerilor. Exemple de astfel de participări voluntare în programe sunt deseori adăugate la CV și permit, teoretic, participanților să-și găsească, ulterior, un loc de muncă pe piața muncii.

[2] acoperirea slăbiciunilor statului neoliberal

Statul neoliberal poate să acopere prezența deficitară a statului sau chiar absența totală a acestuia, exemple de astfel de forme de substituire a guvernării funcționează cu munca voluntară a dependenților de droguri, a oamenilor fără adăpost, a prizonierilor, etc sau a multor asistenți sociali, psihologi sau sociologi. Astfel, ia locul restaurării coeziunii sociale „FRACTURATE” cauzate de colapsul politicilor bunăstării. Transformarea descrisă la începutul textului a dus la o reconfigurare a solidarității sociale. Creșterea șomajului și a individualismului au dus la marginalizarea și la ghettoizarea unei mari porțiuni a populației. În acest moment voluntariatul intervine ca să umple „găurile” create de colapsul statului bunăstării. Voluntariatul este metoda prin care se absorb vibrațiile atacului neoliberal și ajută la netezirea integrării celor marginalizați și deposedați de către statul neo-liberal nedrept.

Un exemplu de astfel de practici voluntare, cunoscut drept „veri anti-revoluționare”, implementate în Franța de la finele anilor '80, după apariția grupurilor de tineri semi-legale și „transgresive” care aveau rolul de a reintegra tinerii marginalizați prin a-i pune să facă serviciu în folosul comunității în acțiuni caritabile.

[3] supliment al politicilor de stat

Voluntariatul este promovarea și mainstreamizarea ideologiei și a practicii voluntarului ca fiind o componentă subsidiară a politicilor guvernamentale. De exemplu, angajamentul a așa de multe companii militare cu statul American în Iraq, companii care fie au un rol în pregătirea populației locale în practici contemporane de securitate și război, sau își asumă custodia și siguranța unor ținte militare, confirmă colaborarea voluntariatului cu politicile externe de stat. Capitalul privat recunoscând semnele timpurilor lucioase ale activităților sale (care au un caracter militar în acest caz), întotdeauna cu același scop (de a face afaceri ca de obicei), este în concordanță cu brațul militar al statului.

Mai simplu, vorbim mai mult despre folosirea acestor umbrele sociale (sau o etichetă socială mai bună, „voluntariat”) dinspre capitalul militar privat și statul american, cu scopul de a extrage consensul social necesar, mai degrabă decât aplicarea unei practici și ideologii de voluntariat.

[4] mascarea cauzelor reale

Logica practicilor voluntare nu recunoaște problemele ca fiind politice, ci mai degrabă ca fiind probleme ale „management”-ului crizei sistemului actual sau chiar ca „eșecuri” ale planificării guvernamentale sau „scăpări” ale opțiunilor „ultra-liberale”. De aceea strategia celor mai multe ONG-uri este să propună „soluții” la problemele sociale sub forma consultanței tehnice la nivel instituționalizat, acesta permițând statului neoliberal să prezinte voluntariatul ca o metodă de abordare activă a „problemelor sociale”.

Ideologia voluntariatului camuflează orice legătură dintre aceste probleme și altele mai mari, negând chiar existența relațiilor capitaliste și a capitalismului ca relație.

Această ideologie re-politizează grupurile cele mai vulnerabile din punct de vedere social și munca lor transformată în bun comun, astfel încât practica voluntariatului rămâne captivă logicii oferitului, prezentând-o ca pe singura opțiune la cerințele colective și a dezvoltării luptelor antagonice.

[5] deconectarea problemelor de cauză și iluzia apoliticului

Practica voluntariatului nu este asociată doar carității deoarece scopul său nu este să ofere milă sau să ușureze durerea, ci să influențeze și să facă parte activ din procesul de luare a deciziilor. Voluntariatul oferă deci, pe lângă sentimentul de apartenență la un grup și o identitate participanților, și posibilitatea intervenției în probleme individuale. Acțiunea directă e afișată de către mulți voluntari ca răspuns la inerție, la individualismul vieții consumeriste și la valorile materialiste ale economiei de piață.

Cu toate acestea, principala ideologie din spatele voluntariatului este cea burghездemocrată a participării la probleme sociale. Spre deosebire de căutările metafizice de genul spiritualității launtrice, introspecției și alte astfel de alte practici individualiste care sunt propuse de sistem ca refugiu în fața oricărei forme de auto-învățăre, voluntariatul permite participarea activă atât a grupurilor de presiune cât și a abordărilor activiste, cu rol de exonerare pe baza îndeplinirii unei datorii sociale. Aici descoperim cea mai apolitică perspectivă asupra ideologiei activiste care motivează oamenii pe baza identificării emoționale și a logicii maniheiste (politicienii „răi”, multinaționalele „malefice”, oamenii „creduli dar buni”, etc.) care nu face altceva decât să camufleze și mai mult relațiile de dominare și exploatare, în același timp golindu-le de orice orientare politică. Rămânând miopatic legată de abordarea părților din problemă în locul întregului, această ideologie încearcă să facă legătura între cauză și efect direct, fie prin lobby-ul pe lângă instituții „răufăcătoare” și companii „periculoase”, fie prin folosirea unor căi legale (simple litigii judiciare, nu lupte). Aceste practici reproduc impresia deluzorie că soluția este în primul și în primul rând implementarea și conformarea cu anumite reguli, chiar legi.

Spre exemplu, „problemele de mediu” sunt de obicei puse sub umbrela „ecologiei”, fără vreo referire la dimensiunile politice și sociale mai largi, apoi li se dă forma implementării Protocolului Kyoto sau a folosirii unei tehnologii curate „alternative”, sau chiar iau forma unei probleme individuale (de ex. folosirea bicicletei în locul mașinii ca mijloc de transport). Practici care să ajute sistemul să depășească probleme pe care el însuși le-a creat.

[6] diviziuni noi, mai mult conservatorism

Logica acțiunii directe, o componentă cheie a practicilor și ideologiei voluntariatului, atribuie un rol special participanților înșiși, și anume rolul de „voluntar”, adică cel mai avansat membru al societății, apărătorul drepturilor umane (liberale) și purtătorul celor mai progresiste idei și concepte. Concept ce nu face altceva decât să traseze noi diviziuni la nivel de acțiune: separare între cei care formează avangarda acțiunii directe și a luării de noi inițiative și aceia care se presupune că sunt partea pasivă a societății. Fără îndoială, percepția rolului specific al voluntarului în societate întărește conservatorismul și prezervă pasivitatea prin crearea iluziei că pentru fiecare problemă există un specialist gata să-și ofere ajutorul, în timp ce restul lumii își poate continua liniștit viața. Simbolicul și spectaculosul acțiunilor multor voluntari ce-și doresc ca mesajul lor să fie auzit de către societate reproduce – cu toate că nu asta este intenția lor – tocmai această percepție, ducând la forme de acțiune clasificate ca sacrificare de sine și altruism, dar promovează și responsabilitate și consecvență deoarece scopurile pentru care luptă sunt complet separate de restul activităților lor zilnice.

Semnificația ideologică a acestui fapt este înțeleasă foarte bine și exploatată de către șefii de astăzi, care se îngrămădesc să culeagă roadele muncii voluntarilor, prezentându-i ca pe niște „eroi”. Această aură eroică este cea care dă atractivitate voluntariatului în mințile celor din clasa de mijloc și a micilor burghezi, pe lângă încă un rând de trecut în CV-ul lor.

Epilog

Am încercat să analizăm voluntariatul ca fiind un fenomen social și istoric, ca fiind o condiție derivată a conflictului unor forțe antagonice. Scopul nostru este – pe cât posibil – de a discuta dintr-un punct de vedere proletar (și nu unul academic) despre: (1) Felul în care statul neoliberal a transformat voluntariatul în ceea ce este acum; (2) Cum se traduce conceptul voluntariatului astăzi (3) Cine are de câștigat de pe urma voluntariatului. Cu certitudine nu suntem interesați să discutăm despre posibile soluții sau ce „trebuie să facem” ca să ne fie viața mai bună, cu mai multă solidaritate și mai puțin voluntariat, ci în primul rând, trebuie să învățăm să analizăm și apoi să discutăm.

Biblioteca Anarhistă

Creiereală

Două, trei lucruri despre voluntariat

Bazat pe un text din revista „Cutia” (ΤΟ ΚΙΒΩΤΙΟ), numărul 3, iunie 2005, Grecia
aprilie 2014

Preluat la 16.01.2024 de la <https://anarhiva.com/>

ro.theanarchistlibrary.org